

שינאה אפורה כשק

קרה שעם מפתחה, עם תרבותי, עם שהוליד מתוכו סופרים גדולים ופילוסופים מזהירים, עם של איכרים גוונים וישריילב, חלה כמחלה הממארת הזאת.

חשוב להבין זאת, כדי ליצור בעוד מועד את הנוגדים לאותה מחלה, אותה המחלה התוקפת עכשיו גם אותנו. אולי הסרט יעזור לנו להבין.

אבן על כל גיל

עוד כמה מילים על סידרתו של אבן, מורשת: יש לה ערך חינוכי רב, ביחוד לבני הרור הצעיר ביותר. חלק גדול ממנו זוכה בחינוך מעוות ומסורס, המתאר את היהודים כ"עם לבדר ישכון", בעל תרבות ייחודית ויחידה, מול ים של גויים חסר־תרבות, שטופיזיזמה, שניסו להרוג את היהודים ככל הארץ-צות ובכל התקופות, והממשכים בכך בימינו.

הסידרה של אבן מתקנת את התמונה. היא משכבת את התרבות היהודית המפוארת במיסגרת התרבות האנושית הכללית. היא מצביעה על התקופות והארצות, שבהן התקבלו היהודים בידירות על־ידי העמים האחרים, היא מחזירה את הגאווה ליהדות הספרדית, ומתארת את התקופה שבה היתה היא העילית התרבותית של העם היהודי. היא מראה את תורהוה, כאשר הערכים והיהודים חיו ופעלו בצוותא, באווה פריה.

כל זה נאמר באנגלית נמלצת, בשעות המאוחרות של הערב. אני מבקש להקרין את הסידרה מחדש, כריכוב עברי. כלומר: לבקש את אבן לבדו על הרבנים בעברית, או להחליף את קולו בקול של קריין, כדי שגם בני 12 יצפו בו בהנאה. כחינוך נגד הגזענות והלאומנות, זה שווה כל מחיר.

שופט בבית־הכלא

"אחרי כמה שנים הבנתי שאפשר אולי לעזור לבני־אדם, אבל אי־אפשר למצוא את האמת ואת הצדק", התוודה השופט־לשעבר רוב איתן בראיון בעהעולם הזה, "השופט נעשה קהה יותר לסכל האנשים..."

איתי יודע אם איתן קרא אי־פעם את הספר עיני האח הניצחי? אם לא — מן הראוי שיקרא. לפני שנועיים כתבתי על ספר של טספן צווייג, שעות הרות־גורל, והזכרתי ספר שני של אותו סופר, שגם אותו קראתי בגיל 8 או 9. מאז רודף אותי הסיפור הזה. עכשיו קראתי אותו שוב, במהדרה גרמנית חדשה.

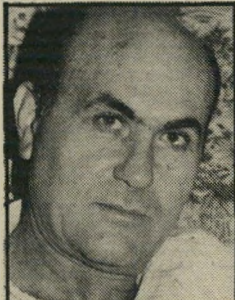
זוהי נובלה בת 50 עמודים, בסך הכל, שגיבורה הוא אציל הודי בשם פיראטה, לוחם בלי חת וכלי רופי. כאשר עלו המורדים על עיר הבירה והכל נטשו את המלך, יצא פיראטה כראש חבורה קטנה, הפתיע את האוייב והיכה אותו שוק על ירך. הוא הרג כמו ידיו את ראשי המורדים בקרב. בכוקר הסתכל באנשים שהרג, ומצא כיניהם את אחיו. עיני אחיו המת הביטו בו, ומאותו הרגע חדל מדרך המלחמה ההרג.

המלך רצה למנותו כשר־צבא, אך פיראטה ביקש חסד. מעתה אינו רוצה לעסוק עוד אלא בעשיית צדק בלבד. הוא התמנה שופט.

הכל היללו את חוכמתו וצדיקותו, כפי שהיילו קודם לכן את גבורתו ותועותו. הוא היה שופט־צדק, ושימעו הגיע לקצות־תבל. באחד הימים הובא לפניו רוצח, שהרג 11 בני־כפר. קרובי הקור־בנות ביקשו להוציאו להורג.

אולם פיראטה אמר: "החיים הם מן האלים, ואל לו לאדם לפגוע באלוהי". הוא דן את הרוצח ל־11 שנות מאסר, שנה על כל רצח.

אולם השפוט לא הודה לו. "אתה נוטל ממני את החיים בדרך אכזרית... מדוע אינך קוטל אותי? אני הרגתי, איש מול איש, אבל אכזרי גורדיניך". הרוצח הביט בו, ועיניו היו עיני האח הנצחי. המילים רדפו את פיראטה, ובאחד הימים התגב אל הכלא. שיחור את הרוצח למשך חודש, על דיברתו, ותפס את מקומו מבלי שאיש הרגיש בכך. הוא ישב במחשכי הכלא, במעמקי האדרמה, ואחרי חודש הגיע לי־מסקנה כי הישיבה בכלא היא הנורא שבעונשים. מאותו הרגע סירב להמשיך ולשפוט, ויצא ליער, לחיות כמתבודד.

איתן

שם, חשב, אינו יכול לעשות עוול לאיש. אך הוא טעה. שימעו של המתבודד הצדיק יצא כרבים. אנשים נטשו את נשותיהם וילדיהם כדי להירמות לו ולהתבודד, וכך גרמו עוול למישי פחותיהם. פיראטה הבין כי אל לו לצדיק להתבודד ולפרוש מן העולם. הוא חזר אל חצר המלך וביקש לשרת שם בעבודה הבויה ביותר — הטיפוח בכלבים. מישפתו גירשה אותו. העולם שכח אותו, וכאשר הגיעה שעתו למות נקבר כאחד העבדים.

מכל הסיפור נגזרת בזיכרוני הלקוח הפשוט: אל לו לשופט לשלות אדם לכלא, אם לא התנסה בעצמו כעונש זה. כאשר שופט שולח אדם למעצר, "עד תום ההליכים", במשיכת־קולמוס קלה, מה הוא יודע על בית־המעצר? מה הוא יודע באמת? וכאשר הוא גוזר חמש או עשר או עשרים שנות־מאסר על אדם חי — האם הוא יכול בכלל לרעת מה זה?

אני מקווה שסיפרון זה יתורגם שוב לעברית ויפיע בקרוב במהדרה חדשה. אם כן, כדאי להמציא עותק אחד לכל שופט במדינה. כדי שיוכזר, כיושבו על כסה־המשפט, את עיני אחיו הניצחי.

נוסף על כל אלה פועל, כמובן, החינוך הדתי, האומר שההומור סקסואלים הם חוטאים, העושים את הרע בעיני ה' היהודי והד נוצרי.

אילו חיינו במאה ה־14, היו עכשיו הורגים את ההומור סקסואלים כרחובות, מגרשים אותם מערים וממדינות, שורפים את ספריהם ואת סרטיהם, מבודדים אותם בגטאות סגורים, או מעלים אותם על המוקד.

זה לא יקרה. אבל יש מגמה לגירושם מן החברה, לכידורם, לנידויים.

משעמם אחרי ההתפתחות של השנים האחרונות, שאיפשרה להומוסקסואלים להיות סופרים או חייבים כאנשים מן הישוב, לצאת מן המחבוא, להודות כנטייתיהם ולהתקבל בחברה, מתי חילה מגמה הפוכה, כשעל בני המיעוט הזה להסוות שוב את עצמם, להעמיד פנים, לחיות חיים של שקר.

החברה האנושית לא תצא נשכרת ממגמה זו.

חייל חוזר הביתה

במשך חמש שעות ישבתי וראיתי סרט. לא סרט שלם, אלא רק את הרבע הראשון של הסרט.

כאשר זה נגמר, הצטערתי. לא רציתי לקום. הייתי מוכן לשבת עוד חמש שעות רצופות, לפחות.

הסרט נקרא היימאט. בגרמנית, "היים" הוא בית, ברומה

למילה האנגלית "הום". היימאט פירושו ארץ־הבית, נוף־הבית, נוף־הילדות, זה יותר מאשר מולדת או מכורה, יותר מאשר "פאטריה" הלאטינית או "מאתרלאנד" האנגלי. זו לא סיסמה או מליצה, זה דבר הצובט את הלב.

הסרט, על 11 פרקים ו־16 שעותיו, מתאר את תולדותיה של מישפחה בכפר כדרום־גרמניה, מתום מלחמת־העולם הראשונה ועד לא־מכבד.

חייל בא הביתה, אחרי מלחמת־העולם הראשונה, במשך ארבע שנים לא היה בבית, במשך שיבעה חודשים היה בשבי הצרפתי, ולא כתב גם מכתבים. בהגיעו לכפרו הוא רואה את אביו הפנח בעבודה. בלי אומר ודברים הוא נוטל לידו פטיש, ועוור. האב אינו אומר לו שלום, ורק אומר "תפוס כאן?" הם עובדים יחד, שותקים. איכר גרמני אינו רגיל להפגין רגשות.

החייל נכנס הביתה. אמו מחבבת אותו בלי אומר. הוא יושב ליד השולחן, מסכיבו מתכנסים הקרובים והשכנים, שרכים מהם שיכולו את בנייהם במלחמה. מרברים. אך החייל הוא כמו אילם. הוא מביט ניכחו, ופניו קפואות. מי שראה את זועות המלחמה אינו רוצה לספר, אינו רוצה לדבר. כל מי שהיה אי־פעם חייל קרבי יודע בריוק מה מתרחש בליבו.

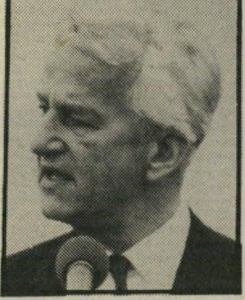
וכך הלאה, סצנה אחרי סצנה. עסקן מקומי מברבר בטקס חגיגי על הנופלים, שציוו לנו את החיים. העולם כולו נגרנד, אבל לנו לא איכפת. יום יבוא, ואיש חוק יוביל אותנו אל הגאולה. השחר יפציע.

כעבור שעה־שעתיים של סרט בא המשית. כבולין הרחוקה נערכת תהלוכת־לפידים, והפירר מגיע לשליון. הכפר, שבו לא היה תחילה אף נאצי אחד, נתפו ללבוש את המדים החומים. איכרה קשישה אומרת לבעלה, כפרטיות של חדר־המיטות: "הכל ניקנה בהקפה. באחד הימים נצטרך לשלם את החשבון?" חוכמת־איכרים עתיק־יומין.

של מצוקה ומשבר, מתחיל הכל לזוז. יש עבודה. יש כסף. עידן חדש התחיל. אייטש יש מחנדי־כוכו. אייטש קורה משוה ליהודים. אבל העידן החדש התחיל, עידן של פריחה כלכלית, ניצחונות פולי־טיים קלים, זקיפות־קומה לאומית, ורק האיכרה הקשישה ממשי־כה לפקפק.

3683 הניצבים בסרט הם תושבי של כפר אמיתי באותו חבל. הכל מברבים בניב מקומי, שגם יודע־גרמנית מתקשים להבין. לפעמים הוא מזכיר יידיש, ולא במיקרה — שהרי הבסיס של יידיש הוא הניב הגרמני של חבל־הריין מלפני 900 שנים, והניב בסרט הוא הניב של אותו חבל לפני דור או שניים. הסרט אינו בא להשיג על שאלות. הוא מתאר הווי. צופים בו כמו שקוראים ספר — פרק אחרי פרק, ולא כבת אחת. אך מעל לכל היצירה מרחפת השאלה, זו שהטרידה אותי כל חיי: איך זה

הטלוויזיה דיווחה על בואו של נשיא קהיליית־הברית גרמניה, האציל ריכארד פון־וייצוקר (תירגום שם־המישפחה: "אי־ששק־החיתה"). אוזני היתה כרויה לני־גינת ההימנונים. רציתי לדעת: איך ארגיש אני, ואיך ירגישו אחרים, לשמע צלילי השיר "דויטשלאנד איבר אלס", המנוגן על־ידי תזמורת צה"ל על אר־מתה של המדינה היהודית.

וייצוקר

התזמורת ניגנה משהו. היא כמעט סיימה את מלאכתה, כא שר תפסתי לפתע שהיא מנגנת את השיר ההוא. במכוון או שלא במכוון — ואני מניח שבמכוון — היא ניגנה את המנגינה בתימוור השונה לגמרי מן המ־קובל.

עד כדי כך שגם אני, ששמעתי את השיר מאות פעמים בילדותי, לא היכרתי אותו.

ובכל זאת, זה היה השיר. והאורח היה נשיא גרמניה, הסמל העליון של אותה ארץ. ואנחנו קיבלנו אותו בסבר־פנים יפות. מלבד כמה עסקני מיפלה, איש לא מחא ולא התנגד. וכאשר הוא ביקש לקרוא לי לשיחה קצרה בעת קבלת־פנים (אחד ממנהיגי הירוקים בגרמניה ביקש ממנו לזכר איתי) נעניתי ברצון. לא רק מפני שהוא איש סימפאטי, בעל ריעות נכונות בשטחים שונים, אלא גם מפני שלדעתי אנחנו, הישראלים, צריכים לעודד את המגמות החיוביות בגרמניה החדשה, האחרת.

אחרי השיחה חלפה מחשבה בראשי: גרמנים הרגו שישה מיליון יהודים. מעולם לא היה פשע מתוכנן כזה, ומעולם לא היתה שינאה כשינאתנו — "שינאה אפורה כשק", כפי שקרא לה נתן אלתרמן.

והנה, עוד בימי חיינו, באה ההתפיסות. והיא מעמיקה משנה לשנה.

אם כך, יש תיקווה. אנחנו מוקפים אויבים. הם הורגים בנו. ואנחנו הורגים בהם. הרם זורם והשינאה לוהטת. אך איש מהם לא הרג שישה מיליון יהודים. וגם לא אחוז אחד מן המיספר המיפלאצני הזה. וגם אנחנו לא כיצענו אצלם הרג של מיליונים.

יש שינאה. אבל אין עדיין על חיינו של השינאה ההיא. ואם לשינאה ההיא בא הסוף, אצל רבים וטובים — כי אז יבוא הסוף גם לשינאה של היום, ונתפיים עם האויבים של היום. אני מקווה שזה יהיה בימינו.

המות הלבן

בימי הביניים פשטה באירופה המגיפה השחורה. היא עברה מעיר לעיר, מארץ לארץ, והשאירה אחריה מוות וחורבן. מיליונים ניספו תוך שנים מעטות. ערים שלמות התרוקנו. המחלה היתה איומה מכל מלחמה.

העמים אחויו הפחד והבהלה עמדו חסרי־אונים ואובר־יעצות מול המגיפה. הרופאים לא ידעו מה מקורה וכיצד היא מתפשטת. איש לא חלם על עדיין על חיידיקים, ואיש לא ייחס את התפשטות המחלה לעכברושים, שירדו כנמלים מן האוניות ופשטו כרחבי היבשת.

מחסור הסבר אחרי, נמצא הפיתרון הפשוט ביותר: היהודים. הם, הזרים, השונים, מעבידים את המחלה. הם מרעילים את הבארות, וכך, בארץ אחרי ארץ, הוטלו גזירות על היהודים. הם נרדפו עד צוואר, נרצחו וגורשו.

עכשיו יש כעולם מגיפה של איידס — תיסמונת הכשל החיסוני הנרכש, רבים כבר משווים אותה למחלת־הדבר של המאה ה־14. אלפים ניספו, והיא פושטת מארץ לארץ. ממדיה גדלים בטור הנדסי. יש המנבאים כי כסופו של דבר תהרוג מאות אלפים ואף מיליונים.

אין אזהבים לדבר על המחלה. משוחחים עליה בלחש. פלוני נדבק, אלמוני נפטר. עד למותו של רוק האדסון, לא רצה איש להודות בכך שלקה במחלה הנוראה.

מי אשם במחלה? ההומוסקסואלים. זה קורה בגללם. הם מעבידים אותה.

זה מתחיל להזכיר קצת את היהודים בימי־הביניים. יש, כמובן, הבדל חשוב: האשמת היהודים כמות השחור היתה עלילה ות לא. האשמת ההומוסקסואלים בהצפת האיידס מת־בססת, כנראה, על עובדות מדעיות בריוקות.

אך קיימת תוהו בין העובדות ובין ההיסטריה ההמונית, ההולכת ומתפתחת לנגד עינינו. הרופאים קבעו שהמחלה עוברת רק במגע מיני. אך כיום יש כבר החוששים לתת יד להומר סקסואלים. יש החוששים לנגוע בכוס או בספל בביתו של הומוסקסואל, או להזמין אותו הביתה. שמעתי שבחברה מסויימת, שבה יש ריכוז של הומוסקסואלים, העובדים האחרים מסרבים לעבוד במחיצתם.

בכל זה יש משהו מתופעת האנטי־שמיות הנושנה. ההומר סקסואלים הם מיעוט בחברה. הם זרים. הם שונים. אפשר לזהות רבים מהם. יש מהם תופסים מישרות בכירות. אפשר להצביע לערבים באצבע. אפשר לדבר עליהם בלשון "הם" ו"אנחנו". הם מיסזוריים, איכשהו.

הפטיכולוגים אומרים שהגברים ה"נורמליים" מתקשים להתייחס אל בני מינם ההומוסקסואליים ללא מכובה ושינאה, מפני שיש או היו לכל גבר איזשהם רגשות הומוסקסואליים חבוים, מודחקים, והוא לוחם בהם. השינאה. ההומוסקסואליים היא, איפוא, כמדיה מסויימת שינאה עצמית, וכיטוי לפחד מפני יצרים בלתי־מודעים.